THRIVER
US H.
DE RAT.
VICTUS

The Library of the
Wellcome Institute for
the History of Medicine

MEDICAL SOCIETY
OF
LONDON
DEPOSIT

Accession Number

Press Mark

THRIVERUS BRACHELIUS,
J.

65856/A

XVIII 6

HIEREMIAE THRIVERI BRACHELII IN POLYBVM, AVT HIPPOCRATEM, DE *Ratione victus idiotarum aut priuatorum, Commentarius.*

*

Lugduni, apud Godefridum & Marcellum Beringos, fratres,
M. D. XLVIII.

BRITISH MUSEUM
SALE DUPLICATE
1787

INSIGNI, ET PERQVAM DOCTO

Medico Dn. Iacobo Sauagio ab Iperis, Hieremias Thriuerus Sal.

*

DVM *iamdudum, doctiſſime Iacobe, Polybum de uictu idiotarum iuuentuti noſtræ prelegeremus, neſcis quàm multa peruerſa, obſcura, perplexa inuenimus, non ſolum in ipſo Polybo, uerumetiam Galeni commentario. Itaq; hic, quemadmodum alibi, quicquid effatu dignum inter prælegẽdum nobis occurrit, hoc ſtatim à lectione annotauimus, & in commentariolos quoſdam digeſſimus: quos cum ab aliquot diebus recenſeremus, placuit nobis eos ſub tuo nomine in lucẽ emittere: nullum quippe lubentius te iis patrocinari & uelle & poſſe ſcio: qui quicquid à me profectum eſt, ſemper coluiſti: &*

longo labore, multaq́ ingenij tui peruicacia, eò euaſiſti, ut errores eruere, & ueritatē defendere maximo compendio poſsis. Utiliter ergo grauis ille & prudens Magiſtratus Antuerpienſis publico ſtipēdio te retinuit, ut uulnerarios medicos rationem anatomes publicè doceres, & ciues quotidiana tua opera medica leuares. Nec dubium quin paulò pòſt maioribus te donabit, adeo in utroq; munere felix es. Sed nolo in parua commentatione multa præfatione uti: proinde bene uale, & communē noſtrum amicū magiſtrū Petrum Bauſsaium, uirum in utroq; genere literarum eruditiſsimum, ex me cum tota familia diligenter ſaluta. Facit enim ipſius conſuetudo, ut Antuuerpiæ Louanium minus deſiderem.

Louanij.

HIEREMIAE THRIVERI BRACHELII IN POLYBVM, AVT HIPPOCRATEM, DE *Ratione uictus idiotarum aut priuatorum, Commentarius.*

*

IDiotas hanc uiuendi rationem ſequi oportet.

PRIVATI homines ſibi, qui uerò publicum munus gerunt, alijs uiuunt. Hinc eſt quòd Galenus in libris de ſanitate tuenda, duntaxat illis naturam (intemperatam dico) permutare conſulit, qui exutis omnibus publicis muneribus ſibi uiuere poſſunt: tanto eſt priuatorum uita iucundior: nec tantum iucundior, ſed & ſecurior. quis enim omnem inuidiam ſuperare poßit? omitto quòd unuſquiſq; ex ijs, qui publicis funguntur muneri-

Obſtri blicis n ribus p loſe uit tant.

Difficu tæ publ

bus, tantum alios debet excellere frugalitate uictus, duritie, quantum præfertur honore.

Hyeme plurimum eſſe, minimum bibere conducit. Sed potioni uinum quàm meraciſsimum, cibo panis exhibendus eſt, obſonia erunt aſſa omnia. Oleribus pauciſsimis hoc anni tempore uti expedit. Sic enim potiſsimum corpus & calidum & ſiccum euadet.

initio- nporũ nũ di- is. :cenna.

VNVSQVISQVE ferè ſuo more tempora diſcernit. quidam quodlibet in tres menſes diſtinguunt: alij aliunde inchoant. Auicenna nullum ſtatum terminum illis conſtituit, ſed nunc longiorem, nunc breuiorem concedit, pro aëris mutatione: nam quamdiu caliditas & ſiccitas aërem obtinent, æſtatem retinet: ubi uero frigiditas & humiditas emicat, ibi quocunq; tempore hyemem inchoat. Neſcio quomodo is Hippocratem in tertio Aphoriſmorum intelliget, ubi hyemem nunc ſiccam, nunc auſtrinam accuſat. Ergo ijs omnibus miſsis, potius Hippocratem audiamus, & Galenum: quibus uer incipit ab æquinoctio uerno: quod nobis ferè accidit hodie circa decimum Martij: quinquaginta diebus

:ilis A- næ opi

lleni & ocratis tatio.

ab

ab æquinoctio, hoc eſt in principio Maij, æſtas incipit, quo tempore & Pleiades ſiue Vergiliæ oriuntur. Durat hæc æſtas ad ortum uſq; Arcturi, qui nobis ferè apparet circa decimum aut duodecimum Septembris, hoc eſt uno aut altero die ante æquinoctiũ autumnale: & hic quoq; Autumnus Diocli fere quinquaginta dies obtinet, quo tempore Pleiades occidunt, uidelicet circa finem Octobris uel principium Nouembris, & tum hyems occipit. Itaque ut uer ab æquinoctio uerno, ita Autumnum ab æquinoctio autumnali inchoamus. Nam ſi Auicennæ licuit pro ratione qualitatum extendere, cur nos tam moroſe in uno aut altero die oportebit anxios eſſe? & tantum de temporibus anni. quibus & hoc decet adijcere, quòd Hippocrates nequaquam ſimpliciter de his temporibus loquitur, ſed legitimè ſeſe habentibus. Nam ut tres cauſæ ſint, quæ morbos pariunt, intemperatura, malus uictus, & aër: ita nulla alia cauſa plures, quàm aër: eſt enim nobis familiariſsimus: atq; hic quidem alibi graues mutationes accipit, grauiſsimas autem ſecũdum temporum uiciſsitudines: quippe hyems fere ſua frigiditate & humiditate pituitoſos morbos minatur, non tantum in naturis temperatis, magis frigidis interdum etiã: nam ferè aëris iniuria maior, quàm corporis contraria temperatura. Proinde contraria uictus ratione

Diocles
Tres mo[...]rum cau[...]
Multorũ [...]lorum ca[...] aër.
Sententi[...]tio.

contraire oportet, hoc eſt quàm minimum bibere, & plus commedere, quippe cibus ferè ſiccus, potus autem humidus: magno huic rei argumēto eſt, quòd fere ſtatim à cibo ſitimus. Iam alimentum debet cōparari ſemper cum calore quocunque ferè tempore & loco. Eſt autem calor naturalis tempore hyemis plurimus, tempore æſtatis uerò magis intenſus. Habes exemplum in duobus poculis, quorum alterum multum aquæ calidæ continet, alterum uerò minus, ſed feruentioris: ſic habent ſe corpora tempore æſtatis reſpectu hyemis, quia ut Galenus in commento adijcit, aër qui in æſtate attrahitur, calidus eſt: qui uerò in hyeme, frigidus. Hic ergo condenſando caloris auget copiam, ille uerò accendendo eius ordinem. At de his ſatis, illud magis ad propoſitum pertinet, quòd inter cibos primum locum panis obtinet, qui ex multis alijs pinſi poteſt, præſertim tamen apud nos ex tritico & ſiligine. Neq; nunc dicam utrum appellem ſiliginem, utrum triticum. Nā utraq; opinio ſuos habet autores. Plinius dicit ſiliginem delicias tritici, & ſiliginem in triticum tanquam uilius degenerare. Puto, altero ſignificato ſiliginis deceptus eſt, de quo mox dicemus: nos enim cum Columella & Celſo malumus triticum id quod eſt elegantius ac flauius appellare: reliquum robum quidam appellant, unde fortè rogghe noſtratibus deflex

[Margin notes: ...nentum ... debet ...parari ca... naturali. | ...aloris in ...ne & æ... compa...tio. | Panis. | ...ontentio ...ritico & ſi...ne. | Robus.]

flexũ eſt. Sed hæc ad alium ſeorſum librum relinquamus, ubi ex profeſſo de frumentaceis diſputabimus. Nunc panium differentias dicamus: qui ut ex Celſo & Galeno iamdudum collegimus, quintuplex eſt, & tamen eodem tritico. Autopyros aut Syncomiſtos dicitur, qui tota farina compinſitur, ſiliginem uocat Galenus, ac Celſus, ſecreto omni furfure optimam farinæ partem: atq; hinc dicimus, panem ſiligineum, uulgus appellat candidum. Tertio nonnunquam leuiter furfur ſecernitur, hunc ſemidalem appellant aut ſimilaceum, uulgus appellat ſecundarium. Scio tamen quòd quidam ſemidalem ac ſiliginem ſeorſum ſpecies quaſdam tritici numerant: uerum mihi uidetur, quòd Galenus & Celſus, ubi differentias panum inquirunt, ipſum triticum in has partes diuidunt. Quartus eſt ex furfure, qui cibarius dicitur, aut furfuraceus. Quintus ex polline: hunc diu quæſiuimus: tandem in libro de facultatibus ſimplicium inuenimus Galenum accipientem pollinẽ ex molari pariete. Iuuit me multum quidam Polonus, qui pauperes ex eo mihi dixit panem colligere, atq; hic merito ſordidus dictus. Similaceus atq; ſiligineus ferè fermento carent, unde à Galeno contemnũtur. quidam pro fermento fecem ceruiſiariã, aut aliud illi ſimile immiſcent: nec id eſt nouum, cũ & Plinius ſuo tempore quoſdam ita facere ſcribat.

Ex un ne pa riat.

Syn ſtos.

Candi

Semic

Panis c rius.

Panis e line ſo

Fex pr mento.

 Igitur

Igitur ſolus autopyros ex optimo tritico, Galeno placet: nec mirum: etenim hic quodam modo temperatus eſt: magno illius rei argumento eſt, quòd alius carnem faſtidit, alius piſcem, alius caſeum, alius butyrum, alius uinum, alius aquam: at panis omnibus eſt delectabilis: ſolidus enim eſt ac uiribus concoquẽtibus indiget: hinc eſt quòd in hyeme illius plus eſſe libet: nam qui intemperanter illum uorant, ſine dubio in difficilem ſtatum tandem incidunt: cui reſpõdet id quod uulgò dicitur, Omnis copia mala, ſed panis peſsima. Difficilimè enim uitium, ſi quod ſubſit, extenuatur. Et merito quidem primum panis rationem habuit: quoniam nũc carnis, nunc piſcis, nunc uini, nunc aquæ, & aliorum mille, uiciſsitudinem licet facere: at nuſquam licet panem omittere. Ita & uinum ferè omni regioni commune eſt, ueruntamen pro diuerſitate regionum & temporum anni, uariare oportet. Hyeme (inquit) decet eſſe meraciſſimum: eadem ratione & unaquæq; regio ut eſt rigidior, ita uinoſius in ea homines uinũ tolerant. Sed in ijs nulla eſt difficultas: quemadmodum nec in eo quòd obſonia oportet eſſe aſſa. Obſonia autem ſimiliter ac pulmenta uel pulmentaria omnia illa appellamus, quæ pani accedũt, carnes dico, piſces, ac ſimilia. Nota eſt enim Lacedæmonij cuiuſdam repræhenſio, qui purum panem iure intingentem clàm repræ

hend

us au- / s aut / ri- … omni / naturis … panis / a. … maxi- / iq; ha- / ratio. / Vinum. … bſonia. / menta.

hendit, admiratus quiſnam ex pane obſoniũm, & rurſum ex obſonio panem faceret. Quod de oleribus dicitur, diſtinctione opus habet: non enim ab omni bus oleribus abſtinendum præcipit, ſed præſertim ignauis, ut lactucis, blitis, maluis ac ſimilibus, quibus paßim tempore æſtatis utimur. At braßica, beta, atq; ijs calidioribus, nemo eſt qui non rectè tempore hyemis utitur. Nam quod dicit alibi Galenus, Beta plus bilis quàm uinum habet: ita intelligẽdum non eſt, quaſi beta plus incalfaceret, ſed quòd ex ea plus ſucci in bilem tranſiret. Nam uinum tametſi egregie calidum, parum tamen alimenti reddit, ſed plurima eius portio per urinam exit aut certe ſudorem: cereuiſia uero & aqua per urinam fere tantũ.

Olerum [dif]ferentia.

Beta plus [ha]bet bilis [quàm ui]num.

Vere iam ineunte plus, ſed dilutius & paulatim bibendum eſt. Cibo demendum, eoq́ molliore: panis oſſa uidelicet, ipſius panis loco, utendum eſt. Eadem lege tranſeundum ab aſsis obſonijs ad elixa, donec in ęſtatem uentum fuerit. Hac cibo molli, & elixis pulmentarijs, & oleribus tum crudis, tum coctis, potione plurima ac dilutiſsima corpus eget. Ca-

uend

uendum tamen ne magna dictorum ſubito fiat mutatio.

...tempera

...latim in ... biben- ...a.

...febribus ...im bibē, ...ſed raro.

...rātia A- ...telis.

...bibere p ...honem ex ...it.

...r in uere ...s ſit ſub- ...hendus.

NIHIL eſt quod in uere accuſare puſſumus, dico ligitimè ſeſe habente: nam innocens eſt, neque ullum exceſſum habet, ſed temperatum exiſtit: quòd ergo plus, ſed dilutius hic quàm in hyeme bibere liceat, eſt manifeſtū. Obſcurius eſt, quod, Paulatim, dicitur. fortè uult, quòd paulatim debemus hic augere quantitatem potus, donec ad æſtatem uenerimus: hîc enim plurimum bibimus. Forte uoluit quòd in uere ſæpius, ſed minus: econtrario in æſtate plus, ſed rarius ſit bibendum. Nam & in febricitantibus ſi quis parum pitiſſat, magis inflammatur: quocirca multo humido ſimul ægros prolui oportet. In ſanis econtrario paulatim, ſed ſæpius bibendum, ut fiat melior cibi fermentatio, & digeſtio. Id uidetur ignoraſſe in problematis Ariſtoteles. Verum nec id nos ignoramus, ſi quem ſitis ex ſiccitate urgeat, præſertim faucium, hîc per ſyphonem bibere conducere. Ita enim fauces paulatim magis diluimus, atq; humectamus. Adijcit, Cibo tamen demendum eſt. Atq; huius cauſa duplex mihi apparet. Nam corpora tempore ueris, quàm hyemis, minùs exiccari poſtulant: neq; etiam eius copiam uer tolerat aut deſiderat: fere enim calor hic laxatur, & minus poteſt con-

concoquere:neq; etiam ubiq; calori alimentum debet reſpondere, poteſt prohibere humorum plenitudo ac fuſio. certe corpus hîc humorum ſaburra laborat, quæ plerunq; inedia, aliquando euacuatione indiget. Quod autem de offa hic & in ſequentibus dicitur, oportet obſeruare. Nam Polybus mazam habet, cui nulla uox apud Latinos ſimpliciter reſpõdet. Eſt autem maza, polenta aliquo ſucco aſperſa & ſubacta. Polentam uero nunc farinam ordei dicimus: hac atq; adeo ipſa polenta quondam ueteres pro pane utebantur: unde adhuc piſtores bolẽgiers, quaſi polentarij appellantur. Videtur ab eodem deduci, quod marſe panem appellant: poſſumus itria dicere aut dulciaria, neſcio etiam an ab hac uoce noſtri mault aut malt deflexerunt: nam ita uulgus ceruiſiariorum appellat ordeum toſtum, germinans ac molitum. Veteres hoc ipſum dixerunt byuen: unde apparet deflexum nomen noſtræ byriæ: nam facilis eſt exorbitatio in una aut altera litera. Sed de maza propoſueramus dicere, qua nunc Hippocrates aut Polybus potius quàm pane uti ſuadet, quia ipſum uer inter ſiccum & humidum medium exiſtit. Quocirca & ipſum cibum ad temperatius uergere oportet: atqui panis autopyrus, præſertim fermento miſtus ad ſiccum tendit; rationabiliter igitur pro eo maza utitur: cuius uſus quoniam aboleuit,

Offa.

Maza.

Polenta.

Mault.

Byrię uu tum no: unde de: rit.

Vbiq; te rata tem tis cõue:

uit, nos leuiore pane, & qui minus fermenti habeat, uti poſſumus. Vt autem cibus ſuapte natura debet eſſe paulo humidior, talis etiam & apparatus quærendus eſt: nam utroque modo cibus humectare & exiccare poteſt, & facultate genuina, & apparatu quem accepit alieno ſtudio. non ergo ſimpliciter elixis pro aßis utendum eſt, ſed tranſeundum hîc ab aßis ad elixa, hoc eſt, nunc aßis, nunc elixis, donec in æſtatem uentum fuerit. In cuius finitione parum decorum mihi ſeruare uidetur, qui de eadem re bis intentionem fecit: & quum hic fere mediã rationem uictus abſoluit, deinceps quaſi nouam ſententiam ſuper eadem re facit. Quod ergo hic dicitur, oportunius uſque ad ſequentem ſententiam reſeruemus, quæ in fine dicitur. Definitio uniuerſaliter ad omnia anni tempora pertinet: nuſquam enim ſubito atque affatim uictum mutare licet: cum & natura omnem talem repentinam mutationem cauit. neque enim ſtatim hyemi æſtatem coniunxit, ſed hic uer, illic autumnum interpoſuit. Sed & ubique alibi omnis ſubita mutatio, etiam quæ uoluptate nos afficit, uires frangit, multo minus ea, quæ contraria ſunt, citra detrimentum affatim incidere poſſunt. Sed ad definitionem Veris redeamus, cui ſic tenuior uictus conducit, ut nuſquam frugalis ſobrietas ſit magis oportuna.

Verum

[margin: ...aratus & ...ra.]

[margin: ...nis ſubi- ...utatio ...a.]

Verum neſcio quid cum piſcibus confligatur: ac magis æſtati conueniunt.

Aeſtate nutritioni aptiſsima ſunt, panis offa, mollis potio, tum diluta, tum multa, obſonia omnia elixa. Atque hæc ita ſunt obſeruanda, ut corpus ſit molle & frigidum. Nam calido anni tempore, & ſicco exuritur, ſqualidúmque euadit. Quare his rationibus tueri oportet.

QVÆCVNQVE de æſtate dici poßunt, clarent ex definitione hyemis. Vnum licet adÿcere: quòd licet in æſtate minus alimenti conueniat, frequentiores tamen uices interponere eſt neceſſum: non enim unica uice feret quod eſt ſufficiens. Quòd autem elixa ſimpliciter ſint humidiora aßis, alibi diximus, ubi eam perplexitatem Phyſicorum abſtulimus, qua dicunt aſſa propria, elixa externa humiditate eſſe humidiora. Quorſum enim hæ ambages, quando ſimpliciter elixa plus humectent? nec humectant tantum, ſed credo etiam quòd magis infrigidant:

In æſta[...] nus, fe[...] quenti[...] mentu[...] uenit.

Perple[...] ſicorun[...] ſponſi[...]

locus s. erũq; a. Elixa. a inter z aſſa.

dant: ita facilius, ſed imbecillius nutriunt: quare locum illum in xx. libro apud Celſum, ubi cōtrarium legitur, ut multos alios, oportet corrigere. Quòd autem elixa minus quàm aſſa nutriunt, & conſuetudo uulgaris oſtendit, quæ elixa in prandio, aſſa in cœna exhibet: qualis enim eſt dies uerſus noctem, talis eſt æſtas reſpectu hyemis. Videntur mihi mediam naturam habere obſonia, quæ modico iure fouentur, aut ſaturantur: talis eſt caro quæ incruſtatur, & in fornace coquitur, aut minimo iure in olla ſuper ignem emollitur.

Pari modo ex uere in æſtatem, ſicut ex hyeme in uer traducere expedit, cibis demendo adijciendóque potioni.

NESCIO cur nunc id interponit Polybus: eſt tamen uerum, quòd in utraq; uiciſsitudine cibus diminuitur, & potus augetur.

Rurſus qui annum abſoluit, ex æſtate in hyemem cōſtituetur. Per autumnum cibo paulo pleniore & ſicciore, obſonijs ſimilibus uti licet: minus, ſed meracius, bibere commodum

dum eſt. Vt quum hyems bona contigerit, meraca etiam magis & exigua potione, cibo copioſiſsimo & uehementer ſicco uti. Ita enim hoc frigido admodum & humido tempore, optima ualetudine frueris, minusq́; rigebis.

PRINCIPIVM huius orationis nimia Græcorum imitatione ſpinoſius eſt. Eſt autem ſententia ex Græcis, quòd qui uictus totius anni rationem uult abſoluere, eandem debet ſeruare modeſtiam ex æſtate in hyemem, qualem obſeruauit ex hyeme in æſtatem: quippe utrobiq; paulatim mouere oportet: ſed quodam modo contrario: nam qui ex hyeme in uer, aut rurſum ex uere in æſtatem trāſit, cibum minuit: qui uerò ex æſtate in hyemem, cibum apponit, & potum imminuit: non quidem ſtatim, ſed ut tempora ſuccedūt paulatim. Ergo tempore autumni paulatim uictum oportet augere, non ſolùm quia uires hîc increſcunt, ſed & ob eam cauſam, quia corruptio hoc tempore ſanguini imminet, cui reſiſtere oportet. Hac de cauſa & ſiccum uictum utcunq; retinemus. Nam licet autumnus ſiccus ſit: tamen, ut alibi diximus, ſiccitas præcipuè corruptioni

Spinoſa ctio.

Contrai immutat

Duab⁹ de ſis autur alimentū geri deb

ruptioni

ruptioni repugnat, ſicuti humiditas primò generat. Rectè ergo dixit, quòd in autumno oportet uti & pleniore & ſicciore alimento. Fortè ad æſtatem retulit: nam ſicciſsimus ac pleniſsimus competit in hyeme, atq; hoc modo uitare licet morbos qui ex corruptione in autumno fiunt, tum propter ipſius in frigido ac calido inæqualitatem, tum propter fructuũ hoc tempore eſum. Non tamen poma corruptionẽ generant ſua ſubſtantia, ſed ſucco: ſubſtantia enim per uentrem ferè deſcendit, ſed ſuccus in ſanguinẽ, atq; adeo ſubtilem uertitur: quo fit ut hic citius quàm alius corrumpatur. Huc accedit Celſus qui poma omnibus alijs putat obſonijs innocẽtiora, niſi quòd aliquando ſua quantitate noceant. Nec refert, quòd ſanguis ex eorum ſuccis facilè corrumpatur: id enim & omnibus alijs euenit, ut optimum quodq; facilius corrumpatur. Hac de cauſa in peſtilentia ſolido cibo utimur, ac præcipiente Celſo, carne potius glutinoſa, quàm ſubtili. Nam qui ex hac ſanguis proficiſcitur, eſt ſolidior. Eadem ratione & hoc & alio tempore poma cocta crudis ſunt meliora: nam hoc modo crudi ſucci magnam partem amittunt. Idem illis & per ætatem contingit. Atq; hactenus de uictu iuxta anni tempora, quem ſemper contrarium illorum intemperaturæ eſſe oportet, ut hoc modo corpus medium ſeruet. Non enim in contrariũ tempeſtati

[Margin: ...re ali- / ...o in au / ...o utio- / ...t.]

[Margin: ...omis & / ...ibus ſan / ...tenuis. / ...a inno-]

[Margin: ... in peſti / ...ère glu- / ...ſa conue]

peſtati ſtatum corpus traducere ſtudemus:ſed ex uictu & aëre contrarijs corpori mediam temperiem hactenus acquirere. Et nunc erit qui hæc omnia cōtemnet, & nullum diſcrimen temporum habere uelit:ſed pro ſua ubiq; libidine uictum indifferentem ſeruabit, à quo ego lubenter diſcerem, quid ſit quod mediocrem temperaturam in tam uarios morbos deducat. Certe aër ut plurimum eſt in cauſa: proinde quum cœlum mutare non liceat, conueniens eſt ut contrario uictu pugnemus. Quòd ſi uſquam error uictus offendat, nuſquam magis quàm ubi cum ipſo cœlo coincidit. Iam non uolumus dicere, quòd in æſtate perpetuo elixis, & hyeme aßis uti oporteat: ec quis enim unquam ſic uixit? ſed quòd in hyeme magis ſit utendum aßis, in æſtate uerò elixis.

Exqui[...] ctus ub[...] malus.

Plenis, mollioribus, rubicundulis ob temperaturæ humiditatem ſiccior uictus maiori anni parte ex uſu eſt.

NON ſolum aër parit morbos, ſæpe etiam ſemina illorum nobiſcum ab utero ferimus, utpote intemperaturam: atque hæc aliàs alia. Sæpe autem à principio humida: nec ſunt illius occulta ſigna: ſtatim enim humorum copiam colligit, & carnem auget, & præterquàm quòd corpus hîc molle exiſtit,

Intemp[...] ra noſt[...] poris ſe[...] morbo habet.

 etiam

empe calidæ idæ. da na- uiuax, multis obno- iditas putre- auſa.

etiam ſæpe rubicũdius apparet: quia humiditas cum calore coniuncta, mediocri ſanguine corpus onerat: quæ licet multis rationibus cæteris per ſe ſit uiuacior, tamen per accidens ſæpius interit: nulla enim citius morbis ex putredine capitur: ergo ſtatim & hanc ſicciori uictu medicari oportet. Nam ut humiditas maxime putredinem inuitat, ita ſiccitas potius quàm frigiditas corruptionem prohibet, atque ab ea uindicat.

Gracilibus, duris, ruffis & nigris humidior: nam huiuſmodi corpora ſicca ſunt.

ia cali- iccę in turæ. inſigni t boni ali. tus, Da ffus. crilegi.

GRACILITAS ac corporis durities ſiccos ſignificat: & ſi cum calido coniuncta fuerit, aut etiam temperie tempore iuuentutis, ij quodam modo flaui fiunt, paulò pòſt nigri, tam pilis quàm uniuerſo corpore, ſaltem ſecundum comparationem quandam. Ruffum uerò temperatum eſt aut ex calido aut ex frigido permiſtum: quo fit ut ruffi aut admodum bonæ aut malæ indolis uulgo habeantur. nec diſsidet experientia: nam & ſacra Chriſti barba ruffa erat, erat ruffus Dauid: ſed rurſum ruffus deſcribitur Iudas, & aliquot alij ſacrilegi.

Iuuenibus mollior & humidior

uictus

uictus conducit, quorum ætas ſicca eſt, & corpora magis induruerunt. Senibus magna ex parte ſiccior aptus eſt, ſiquidem humidi, molles & frigidi ſunt.

MINVS ego quàm Galenus miror, quòd Hippocrates aut Polybus tantum iuuenum ac ſenum meminit: nam hæ ſolæ ætates contrarium uictum requirunt. Nemo enim uelit adoleſcentes uel refrigerare, uel humectare: ratione ætatis dico: nam ratione propriæ intemperaturæ, qui tales ſunt, immodicè corrigi poſtulăt. Sed iuuenibus omnibus ratione ætatis, humida debentur, quia immodicè ſicci euadere incipiunt. Non dixit autem quicquam de frigido aut calido, quia hactenus neq; incalfieri, neque infrigidari admodum poſtulant: infrigidari tamen magis: unde illis non omne uinum competit, ſed dilutum. Ne hoc quidem prioribus conuenit: halituoſa enim illorum ſubſtantia, & quæ facilè uino exoluitur. Maior eſt in ſenibus difficultas: nam ut calidum uictum requirunt, ita ſiccum uidentur refugere: utpote quorum corpora immodicè ſicca exiſtunt. Ecquid ergo uictum ſiccum illis Polybus præcipit? Credo hoc uerbo duntaxat humidum illis interdixit, quod ignauum exiſtit, ac calore caret, utpote

Quare bus ad[...] tes om[...]

Iuueni[...] mida d[...] tur, n[...] men ca[...] aut frig[...]

Vinum [...] iuuenib[...] conced[...]

Dure P[...] bus ſen[...] ſiccum [...] conſulu[...]

 pote

pote fructus, olera, & ſimilia. Nam uinum ſimul & calidum & humidum, aut id genus alia, corpus à ſuis ſuperfluitatibus liberant, ſicuti reliqua onerãt. Nihil hîc ſupereſt illis, qui ſuæ ſanitati dũtaxat ſtudere decreuerunt. Sed quibus res medica cordi eſt, hoc in propoſito annotent, quòd Galeno hic extrema adoleſcentia eſt temperatiſsima, quod alibi iuuentuti uidetur attribuere.

Proinde habitus, & ætatis, & temporis anni ratione, uitæ modum inſtituere oportet, qui præſentibus calori & frigori contrarius exiſtat. Sic enim potius ſani degemus.

TAMEN in ætatibus potius rationem ſiccitatis & humiditatis habuit: ſed ferè humiditas cum frigido, caliditas cum ſicco coniuncta eſt.

Per hyemem celeriter ambulandum, æſtate conquieſcendum, aut non in ſole ambulandum.

[...]us multa [...]ra.

[...]rcitium.

NON conſiſtit uictus in ſolo cibo & potu, ſed uigilia, ſomno, exercitio, ſtudio. & quidem exercitium magnam ſibi uitæ partem uendicat, nec pauciores differẽtias quàm cibus obtinet. Nobis autem nunc ſatis eſt, quòd immodicum, ſiue propter diuturnita

turnitatem illius, aut morem, reſoluit & extenuat: modicum uerò humectat. Facilime autẽ offendit ſub æſtu ſolis: nam hic exiccatio geminatur. Sed neque ſub luna minus nocet: nam uel ex ijs qui ſub ea dormiunt, quibuſdam caput dolet, quibuſdam etiam ſanguis ex naribus profluit: etenim luna humores mouet. Huc alludit fortè prouerbium, quod infelices contra lunam minxiſſe ridet. Exer[cit.] nocet [so]le ac lu[na.]

Obeſis cita ambulatio, gracilibus lenta conuenit. Per ęſtatem multo balneo, hyeme rariore utendum eſt, idq́ magis tenuibus quàm obeſis.

VT exercitium pro diuerſitate temporum, ita multo magis pro differẽtia temperaturarum uariare decet: neq; enim omnibus ſimpliciter tutum eſt exercitium, hoc eſt uſq; ad laſsitudinem: quibuſdam leuior motus ſufficit, ut inſigniter bilioſis. Ita neque quouis tempore, neq; cuius temperaturæ balneum aquæ ſalubre eſt, magis tempore æſtatis, atq; in temperaturis gracilibus.

Hyeme corpus ueſte pura, per æſtum oleo infecta uelandum eſt.

GALENVS uitiũ agnouit, ſed ut ad alia properat, caſtigare omiſit: atq; ego miror uehementer Galeni [hallucı]natio.

à tam multis interpretibus hunc locum uerſum, & nõdum caſtigatum. non enim ueriſimile eſt, quòd autor aliquis uſquam abſurda & puerilia ſcribit, qui de alijs ſolerter & grauiter ſolet diſſerere. Proinde certo certius eſt, quòd autor hîc, quiſquis fuerit, aliter ſcripſerit: ſed uitio tranſcribentium ſit deprauatus. & mihi uidetur κάθαρα, *pro* κάῤῥαφα *ſcriptum eſſe, &* ἐλλοπίνεα, *pro* ἐριωμένα *uel* ἐρίνεα: *ac tum ſenſus erit, In hyeme uti oportet ueſte lanoſa, in æſtate uero pannoſa: ac ſi dicas detrita: ita & Galenus in commento omiſſo hoc ſermone ſuadet, & uſus oſtendit. Vereor ne & commentum Galeni errore tranſcribentium uitiatum ſit: nam quomodo uerum erit, quòd quæ denſam habent filorum texturam, magis refrigerent: & econtrario quæ raram habent, tempore hyemis forte incalfaciant? ridiculum eſt: proinde & hic fortè pro* πυκνὴν, πυκνομένην, *aut aliquid ſimile legendum eſt, quod tonſum ſignificat: aut contrarium eius, rarum, ſubſtituendum. Sed & principium commenti duriter redditum eſt. Puto autem quòd Galenus illud uoluit dicere, cur autor præſens dixerit, quod à nemine dictum eſt aut intellectum, ipſe uiderit.*

corrũ

iſcunq; ectura a.

mẽtum ni ſuſpe

tigatio.

Obeſi qui graciles fieri cupiunt, labores uniuerſos ieiuni ſubibunt, &

& ſuſpirantes adhuc, necdum refrigerati cibum aſſument: uino prius temperato, & non præfrigido uſi. Obſonia ſeſamis uel dulciariis, aliisq́ue id genus conficiantur. Atque hæc copioſa, ſic enim uel pauciſsimis ſaturantur.

OPORTVNVM exercitiis tempus eſt, quando cibus duplici concoctione confectus eſt, ſcilicet mane, quo tempore urina excernitur flaua. nam hoc tempore oportunum eſt alimentum concoctum in corpus diſtribui, & ſi quid excrementorum hîc hæſerit, expurgari. Vtrumq; adiuuat exercitium: atq; hoc quidem corpus non extenuabit, ſed in eodem ordine ſeruabit, aut certè magis promouebit. Proinde licet Galenus ſecus uideatur accipere, ego intelligam de eo exercitio, quod poſt hoc tempus accidit: nam ut exercitium matutinum digeſtionem alimenti per corpus promouet, ita quoq; poſtquam digeſtum eſt, corpus abſumit & colliquat. Idem & de ſomno dicam ante cibum, quòd potius carnem conficit, quàm alimentum concoquit. Hæc eſt prima ad extenuationem compendii ratio. Secunda eſt, ut priuſquam à laſsitudine recreentur, adhucdum an-

Tẽpus citio cõ

Exerciti litas.

Import exercitiũ lò ante c

Somnus te cibum cet.

ſtatim heli ſcilicet, alimentum accipiamus, ſed qua ratione
ndus hoc ad extenuationem facit, obſcurum eſt. Galenus
ra Ga- uidetur in contrarium commentum referre: mihi i-
mmē- ta apparet autor conſulere, quia uentri auribus ca-
i inſo- renti difficile eſt uerba facere: quacunque ergo ratio
& ſur- ne illi oportet imponere: fit autem hoc potiſsime, ſi
ponen multis oleribus ipſum impleamus, quæ plus oneris habent quàm ponderis, plus ſaburræ quàm boni ſucci. Idem fiet, ſi ſtatim laſsis cibum exhibeamus: nam laſsi aut cibum omnino refugiunt, aut certè quàm minimum appetunt. Fortè hoc modo etiam citius attrahitur, quod & ipſum nonnihil facit aut confert ut citius ſaturetur: non quòd totus cibus ſtatim traducatur, ſed leuior illius particula promptè concoquitur. Atque hoc in genere de tempore in quo cibus ijs conuenit. Deinceps recto ordine ipſum cibum definit: non enim quiuis conuenit, ſed

s dulcis inter obſonia conueniunt dulcia & pinguia: in-
guis. ter pocula uinum non quidem meracum, ſed aqua temperatum. Nec rurſum ſub quauis qualitate ma-
m tepi- nifeſta, non enim frigidum aut calidum, ſed tepidum. Huius rationem Galenus, ſed obſcurè reddit: quia tam frigidum quàm calidum corpus cor-
epidum roborant, ac firmant: tepidum uerò exoluit, in-
uit. firmat, & uomitum citat, unde & in ſacris ſpiritus dicit, Vtinam calidus, uel frigidus eſſes, ſed

quia

quia tepidus es, incipiam te ex ore meo euomere. Proinde ſolum calidum & frigidum uentriculum poſſunt ſtringere: quòd ſi habitum corporis calidum uidetur diſsipare, tamen labefacto uentre uniuerſum corpus magis laxatur. Ergo nobis ſatis eſt, quòd hac ratione quouis modo appetitus remittatur. Facit nobis aliam difficultatem Galenus in commento: nam uidetur deducere, quòd neque aqua frigida, neque uinum, ſed tepida primum ab exercitio bibenda ſit. Id puto nemo uelit imitari: & meo quidem iudicio, ut frigida ſtatim pota nocet fatigatis, ita ſolum uinum lymphatum tutum exiſtit, nec curo quod uulgo dicitur, Vinum ieiunis potum nocet articulis: non enim ieiuni bibimus, ſed poſt cibum. Atque hunc quoque Hippocrates non quemuis permittit, ſed dulcem & pinguem. Quid enim de ſeſamis oportet dicere nobis exoticis? præſtat inquirere, ecquid potius horum exemplo dulcem ac pinguem, quàm alium cibum hîc collaudet: nam contrà is plurimus appeti ſolet, cuius nunc contrario ſtudemus. Miror quòd hunc nodum nemo aperuerit. Interim poſſumus dicere, quòd ſpatio temporis uentriculum & maximè appetitum collabefactent. Huc ſpectat quod in fine ait, Hoc enim modo pauciſsimis ſaturentur, ex quo facile eſt

Suſpicio

Solum lymphat tutum.

colligere

is obiter
tus.

colligere quòd melius habent exemplaria paulo an-tè πίονα *quàm* πλείονα, *nam quomodo hæc oportet eſſe copioſa, ſi quidem uolumus hos ſaturari pauciſsi-mis? Certum eſt quòd pro copioſa, hoc eſt,* πλείονα, *de-bet ſcribi pinguia, hoc eſt* πίονα, *forte dulcia; in qui-bus quædam partes ſunt, quæ facilimè conficiuntur, & digeruntur. magnum ad contrahendum appeti-tum compendium.*

Semel die cibus aſſumptus, bal-nei abſtinentia, durum cubile, ſine ueſtibus obambulatio, quanta ma-xime fieri poteſt conducit.

dam prõ
quidam
quã craſ
nt.

QVÒD inedia extenuat, certum eſt: & ta-men quidam pauco cibo quaſi ſuapte ſponte impin-guantur: quidam uerò etiam plurimo nihil profi-ciunt, tales ferè calidi ſunt & ſicci, quibus tantum deijcitur, quantum apponitur: alij ſunt humidiori cõ-ditione cum calore ſatis attemperato, quibus qui-dem multum apponitur, neque ex eo quod uel nunc accedit, uel nuper aduenit, multum deteritur, atq; ita neceſſario obeſi fiunt: nam ſi nihil ex corporibus noſtris deflueret, ſtatim in maximam molem exur-gerent, ergo nihil præſentius quàm inedia exte-nuat. Idem facit, ſed longiore tempore, cibus ſolito

minor,

minor, præſertim ſi & ille natura fuerit calidus aut ſiccus: non quòd humidus adeo magnam habeat uim, ut ſimilares partes humectet: ſed ſaltem eas ocyus exiccari prohibeat. Ita & balneum, ſi non omnino diluat, tamen quo ſerius exiccetur corpus, præſtat. Quòd autem durum cubile aut lectus emaciet aut exiccet, ex eo eſt, quòd ſpiritum & ſanguinem, ſine quo nutritio fieri nequit, repellat & carnem ſtringat cogatq́;. Vnum ſupereſt dicere, quare nunc Hippocrates potius dixerit, ſemel die aſſumptus, quàm parcus: Galenus quidem aliter ſcriptum uellet. Mihi uero certa ratio ſubeſſe apparet: nam idem cibus magis attenuat, ſi ſemel aſſumatur, quàm ſi in uices diſtinguatur: quoniam qui uarijs uicibus aſſumitur, magis concoquitur, alter uero minus. Videndum ergo an non potius ſcripſerit, cibus ſemel die aſſumptus, quàm ſimpliciter, modicus.

Balneum

Lectus d[…] exiccat.

Poteſt ſe[…]ri lectio […]pocratis […] Gallenus […]tauit.

Qui tenues ſe implere uolunt, præter quæ plenis contraria facient, nullum ieiuni laborem ſubibunt.

NON dixit Polybus, quòd debent ſtatim exerceri à cibo, ſed quòd ieiuni nullum laborem grauem ſubeant: atq; id longè mitius. Nam à cibo exerceri non poſſunt citra præſens & graue aliquod diſcrimen ui

us à ple- male ac us.

men uiſcerum, ita ut melius ſit illos manere graci-les, quàm cum tanto periculo euadere obeſos. Nun-quid ergo ijs perpetuò uita ſedentaria eſt ſeruanda? Nequaquam, nam & perpetua deſidia multi quaſi ſitu contabeſcunt, atq; emarceſcunt. Proinde terti aliquod tempus illis elegendum eſt ad exercitium i-doneum.

o tēpore cēdi gra s.

Videtur autem mihi illud eſſe, quod iam duplicem concoctionem excipit, quo & reliqui fe-re omnes exerceri deſiderant: nam hoc tempus, aut impinguat, aut certè nullo modo extenuat, ſed ſpiri-tum & ſanguinem ad exteriora promouet, quibus concoctio perficitur.

o tēpore ſi.

At paulò pòſt, ubi iam fames urget, ſoli obeſi exercendi ſunt. nam hoc tempore graciles exercitium magis affligit: quocirca Hippo-crates alibi ſcripſit, Vbi fames, laborandum nō eſt. Duo ergo ſunt tempora à cibo quibus exerceri aut etiam lauari conuenit: pleriſq; mane conducit, atq; adeo ipſis gracilibus: urgente uerò fame, ipſis obeſis.

noſa Gale expoſitio.

Scio quòd Galenus alibi aliter accipiat: ſed iſta nūc expoſitio nobis mitior apparet. Sed neq; Galenus ſi-bi bene conſtat, qui nunc à cibo duntaxat lentum, atq; impropriè dictum laudat exercitium, cum Hip-pocrates hic loquatur de uero, quod ſudore finitur, uel citra fatigationem laſsitudine. Deniq; ſi à cibo conueniat lentum exercitium, non ſtatim idoneum erit ipſum balneum. Iam neq; diſtinctionem eam

bene

bene accipio, ubi lauacra diuidit, & alterum ſemper ab epulis laudat, nonnunquam & primum: uidetur enim de diuerſo genere balneorum loqui, fortè frigido & calido, & calidū quidem primū, frigidū uerò ſecundū: & poterit qui uelit per ocium, iſta ex 7. Therapeutices Galeni, & ex libris de ſanitate tuēda quærere, an forte uelit hoc potius dicere, quòd ſemper poſt cibum, aliquādo etiam & ante cibū ſit ingrediendum balneum. Ita enim facit in Therapeutices ſeptimo, ubi medetur gracili. Non minorem habet difficultatem, quòd dicit gymnaſtas, illos quos extenuare uolunt, citra primum complexum mouere: an hoc uult, ipſos currere, ſed non luctari? Periculum etiam eſt, ne in priori ante hanc parte, mendum ſit: nam ſi quos extenuare uolumus, nudi debēt exerceri, & citra complexum: ergo quos obeſos reddere ſtudemus, ueſtitos, & cū complexu. Cōtrarium habet noſter interpres, forte pro ut, ne, poni debuit. ita enim Græca uidētur expetere, obſeruātes nudos exerceri, hoc eſt, ne nudi exerceantur. Secūdam particulam, ubi dicitur, & neq; cū cōplexu, neſcio quo modo caſtigabo: nobis aliquid eſt, nodos oſtendiſſe.

Obſcurus.

Perplex alui.

Vomitum uero, & alui cataclyſmatis ſic utendum eſt: ſex hybernis menſibus uomere utile eſt. Nam & pituitæ

pituitæ plus & capitis grauitas ſub-
eſt. Adhæc præcordia dolor exer-
cet. Cataclyſmatum æſtate uſus eſt:
tũ enim æſtus bilioſum corpus red-
dit, grauitates lumbos fatigant, &
genua calore infeſtantur, uentris o-
riũtur tormina & diſtortiones. Iam
uerò ſuperiores corporis partes per
inferiores purgandæ ſunt.

euacua
nuenit
ximio-

SEMPER ubi fieri poteſt, ducendus humor per proximiora. Facile eſt ergo nunc dicere, quare in hyeme potius quàm æſtate uomitus competit: nã copioſiorem in hyeme quàm æſtate ſtomachus pituitam congerit, quæ nullam ex natura, ut ea quæ in uentre eſt, euacuationem obtinuit. Proinde hæc ſtudio noſtro per ſuperiora, utpote per proximiora expurganda eſt. Eodem modo, licet nemo dixerit, in æſtate per inferiora competit: nam tempore æſtatis plurima bilis in inteſtina per pylorum regurgitat, atq; hæc iterum per inferiora, utpote proximiora, euacuari poſtulat. Hoc indicant grauitates lumborum, uentris tormina: genuum affectus per accidens ſequitur. Nec ijs pugnat altera in Aphoriſmis ſentẽtia, qua hyeme per inferiora, æſtate per ſuperna pur

pore æ-
inferio
lyſteres
eniunt.

gationes

gationes fieri admonet. Hoc enim dixit de humoribus ab uniuerſo corpore uenientibus: nam ſemper motum naturæ incitari oportet: at non admodum pituitam ſuprà purgat, neq; humores, qui in inferiori uentris aut inteſtinorum parte exiſtũt, ſuprà effert, niſi oblæſa fuerit aut aliqua procaci occaſione aberret, atq; hic illi renitendum eſt: quocirca credo Polybus adiecit, Iam uerò ſuperiores per inferiores purgandæ ſunt, &c. Potuit id etiam adieciſſe, ut uniuerſaliter intelligamus, motus malos eſſe cohibendos, atque in contrarium reuellendos: qui uerò utiliter fiunt, promouendos. Certe ex abrupto apparet illius adiectio. Abruptꝰ ctio.

Cataclyſmata plenioribus, & humidioribus magis ſalſa, & tenuiora, ſiccioribus autem & gracilioribus & imbecillis pinguiora craſsioraq́; proſunt. Pingue igitur & craſſum eſt lac, aqua ex cicere cocta, atq; hoc genus alia. Tenue & ſalſum olus, aqua marina, reliquaq́; huiuſmodi.

Craßi ac pingues ferè craßioribus laborant humoribus, atq; ij maiori ſtudio & elaboratione opus habent: bilioſi ac tenues minori: argumentum quod

ſi hu- cito ntur. ſi acri edica- poſtu

bilioſi longè citius ad cõcoctionem & ſtatum perueniunt, atq; adeo ipſum finẽ, quàm pituitoſi aut aliter craßi. Proinde in pituitoſis opus eſt medicamentis tenuibus & acribus (ferè enim acria tenuis ſubſtantiæ ſunt) ſalſis, & amaris: omnia enim hæc incîdunt, aut extenuant, talis eſt braßica, aqua marina, ius carnium ſalſarum, item & piſcium. Reliqui modicè abſtergentibus cedunt, ut lacti, decocto ciceris, iuri carnis etiam recentis, niſi quòd hîc nũc ouum, nunc zaccharum, aut mel diſſoluimus: nondum tamen ad aloën ueniemus. Peßimè faciunt qui ijs ſtatim aut colocynthida aut ſcammoneam inijciunt, aut ea quæ hæc recipiunt.

ſus me- um uul m.

Vomitus hoc pacto prouocandi ſunt. Craſsi ieiuni curſu, aut cita ambulatione exercitati, medio die uomere debent.

tor uul- um me- rum.

OMNIS euacuatio, quantum fieri poteſt, uentre uacuo obeunda eſt: unde alibi & antè cœnam & poſt cœnam pilulas, ac decocta quoq; illa quæ inter prandium & cœnam ſumi ſolent, iuſtis rationibus reprobauimus: ueruntatem pro diuerſa medicamentorum potentia hoc modo uariare licet: Quæ præcociter ſoluunt, ſatis eſt quinq; aut ſex horis an

ris ante prandium ſumere: quæ mediocrem potentiã obtinent, præſtat hora quarta aut quinta manè accipere: quæ pluribus horis egent, ut aloë, præſtat media nocte, idq; poſt tenuem ac tempeſtiuam cœnam aſſumere. & quomodo ergo potus quidam manè accipiendos præcipiũt, bolos media nocte, pillulas ſummo manè, quæ ferè grauia illa medicamenta inonuſta habent? Omnia ex ignorãtia rectæ methodi proficiſcuntur in hominum perniciem. Sed de ijs alibi. Conſtat enim ex ijs ſatis, quòd omnis purgatio atq; adeo ipſe uomitus manè fieri debeat, niſi aliud impedimentum interceſſerit. Et quidem graciles & alij quidam ægrè, & non ſine periculo laceſſuntur, uerum craſſis nullum periculũ imminet: proinde ieiuni id facere debent: quòd uero non niſi poſt curſum aut etiã ambulationẽ, ex eo eſt, quia hoc modo ipſam pituitã ueriſimilius eſt eſſe attenuatã. Sequitur autem ferè, quòd uomitus ijs in mediũ incident diẽ, neq; enim exercitatio ſtatim manè cõuenit, ſed cibo dupli ci cõcoctione perfecto, ab hoc tẽpore exercitiũ poteſt incipere, ſed uix hæc licebit ante meridiẽ perficere.

Pote dica nè.

Lent bilia noct lo p

Abu gariu coru

Vom nè.

Vom exerc

Potui ſumant ſeſquicyathum hyſſopi, aquæ congio nutriti, eumq́ totum bibant aceto ſaleq́ adiecto, quo plurimum edulceſcat.

POSVIT Polybus ἡμικοτύλιον, hoc eſt, dimi-
diam heminam. atque hæc magno interuallo inui-
ſitas *cem differunt. Nam ſeſquicyathus forte 3.18. hoc eſt*
am. *uncias duas & paulo amplius continet, & aceta-*
bulum dicitur. Dimidia hemina plus minus uncias
quatuor: nam hemina uncias octo capit, quippe di-
midium ſextarij: at ſextarius ferè ſeſquilibra eſt, hoc
eſt circitèr unciæ ſedecim, & paulo amplius: iam
ſex ſextarij complent congium: propemodum ergo
hæc eſt ſententia, ut unciæ quatuor hyſſopi, terantur
in libris nouem aquæ. & quidẽ noſtram hyſſopum
diſce *omnes nouerunt. ſed dubitare cœperunt nuper qui-*
e no *dam, an noſtra & ueterum eadem ſit: redarguunt*
ſopo. *ex Biblijs, quæ ſpongiam dicunt hyſſopo circumpo-*
ſitam: at noſtra hyſſopus nunquam calamum ta-
lem profert, unde haſtile fiat, niſi prophanum eſſet.
onie- *Poſſet quis cõiectari quòd in eo loco primo pro ὑσσώ-*
που, τοῦ ὕσσου ſcriptum fuiſſet: ſed id ad nos non attinet.
Grauior eſt altera obiectio, quæ hyſſopo dat umbel
lam origani, & alibi chryſocomes. mihi uidetur no
ſtra hyſſopus, & uulgata ſatureia, ſpecies origani
eſſe. uerum hæc alium locum deſiderant. nam nunc
non multum refert: poteſt enim quicunq; uult, ipſius
loco aliam quamuis calidam & ſiccam herbam aut
radicem accipere, quæ ſufficienter incîdat & atte-
us lo- *nuet. Sed recte Galenus dixit, quòd quantitas con-*
ſtigat.

gij ſit

gij ſit nimis magna: quis enim non dico uno hauſtu, ſed una hora tam multa poſſet bibere? forte pro χόα, χοινικῆ prius ſcriptũ erat, quod duos ſextarios, aut circiter, quibuſdam ſignificat. nam ſi in his coquantur quatuor unciæ hyſſopi, & quod fieri ſolet, aliqua pars aquæ concoctione abſumatur, totum una hora bibi poteſt: & ne fortè hoc ipſum poculum faſtidio ſit, ut dulceſcat, hoc eſt, paulo iucundius fiat, alius adijcit acetum & ſalem, alius etiam mel aut zaccharum.

Suſ... me...

Primum lente, mox citius potandum eſt.

EX hoc loco manifeſtum eſt, quòd nolit hoc poculum ex hyſſopo unica uice bibi: ſed multis uicibus ingeri. Cauſam autem quare primum lentè oportet bibere, ipſe Galenus aſcripſit: accedit ſecundum, ut plus bibamus: nam magnum eſt ſitis compendium, primò affatim bibere: & iam uulgò notum, quòd qui pitiſſant, plus uini ſubinde abſumant, quàm qui primis uicibus affatim bibunt: ergo ut plura imbibamus, à principio oportet paulatim bibere: ſic & uulgó dicimus, lento gradu plus itineris uno die conficimus, quia diutius laborem toleramus.

Pi... plus...

Tenuiores magiſq; imbecilli à ci-

bo uomitum ita mouebunt, loti cali da meri cyathos tres bibent, dein epulas uarias aſſument, uerũ ſine potione: neq; poſt has bibendum eſt, niſi tanto interuallo, quãto ſtadia quatuor expedias. Pòſt uinis tribus cõmiſtis utendum eſt, auſtero, dulci & acri. Primo meracius & modicè paulatim bibere, poſtea dilutius, liberalius & citius conuenit.

GENERALE eſt, quòd qui difficilè uomant, à cœna uel ſaltem liberaliore cibo uomere debeant, ne nimis lacerentur. Idem periculũ & gracilibus imminet: proinde & ijs hoc ipſum conſilium ſecurius. Quomodo autẽ ad hunc ſeſe præparare debent, diligenter Polybus edocet. Primũ (inquit) debent lauari calida, id eſt tepida. quis enim calida ſeſe aſpergi feret, niſi cum cutis ſuæ periculo? Atqui tepida uniuerſum corpus atq; inſigniter ipſum uentrem laxat, quod non minimum adſert ad prouocandum uomitum momentum. Obſcurius eſt, quare ante omnẽ cibum, idq; ſtatim à balneo, tres heminas uini, idq; nõ ſimplicis, ſed meri, hoc eſt bene calidi & meraci, bibere iubeat. Quidã firmando uentri ac ſtomacho cõſultum putant: ego etiã præceptũ puto, ut hoc

m an-
itum.

modo

modo plus bibat uomiturus: nã à principio dilutũ uinum magis quàm meracum ſitim extinguit, utpote humidum: meracum uerò utpote ſiccum, ſæpe magis accendit: ſed & ad humorũ concoctionem maximè conducit: neq; enim hîc ſtatim uomitũ ciere cõuenit, ſed humoribus ipſis primũ abſterſis. etenim potius ipſos humores peccantes quàm cibũ eÿcere intendimus. Ergo à principio id oportet accipere, quod tales humores demoliatur: atq; in uehemẽter craßis opus eſt hyſſopo, raphano, origano, aut ſimilibus: in graci libus ſufficit ipſum uinũ, modo fuerit meracũ. Hoc ergo miror, quòd ueteres atq; adeo ipſe Galenus omi ſerit, quibus hoc unicũ uiſum eſt, quòd ad firmitatẽ ſtomachi Polybus duntaxat ſuaſerit. Nõ minus fluctuant, priuſquã cauſam reddant, cur à uarÿs epulis nõ ſtatim ſit bibendũ, ſed fortè una ſeſquihora expectãdum. tanto enim tempore facilè quatuor ſtadia, hoc eſt dimidium ac paruũ miliare pertranſeas. Quidam hoc tempus dant nutritioni: & inanis eſt coniectura: neq; enim tam facilè ſequitur: ergo id temporis potius conceditur humorum in uentre concoctioni: neque enim ſatis eſt merum in uentre fuiſſe, ſed ipſum oportet humores incidere, abſtergere, extenuare. Atq; ut hoc faciat, tẽpore indiget. Nunc quare tribus poſtea uinis utendũ præcipit, dicamus: atq; alicui ſatis fuerit, ut uarias epulas, ita uaria uina

Qua c ſauon uinun præbi

Altera ſitio.

Inter & uin bet in ſe int lum ſe horæ.

Vt ua bus, i uinur uenit

maximè ipſum uentrem ad uomitum prouocare, & quòd quidē ita ſit, experientia oſtendit, & ratio docet. nam niſi uenter diligenter cibum complectatur, fluctuat atq; ad ſuperiorem uentrem ſubinde aſcendit. Nō poteſt autem amplecti, niſi eo capiatur, nec rurſum poteſt capi tam diuerſis cibis uno eodemq; tempore: ergo certū eſt, quòd uarietas magnum initium facit ad uomitum. At ſi huc Polybus reſpexerit, non debebat auſterum, dulce & acre diſtinctim nominare: poterat ut epulas, ita uno uerbo diuerſa uina dicere. Idem & ex ordine apparet: non enim dixit, quòd perinde eſſet quo ordine hæc uina ſumeret, ſed dixit diligenter, primum auſtero, poſtea dulci, demum acri. Quando ergo neque Galeno hanc cauſam reddere uacauit, experiamur nos ſi ra opi- *quid poſſemus. Equidem mihi cauſam inueniſſe uideor. In primis ſuadet auſterum, utpote ſiccum: nam hoc minus ſtomachum exoluit: & quia ſiccum eſt, ita locum alteri relinquit. non enim ſitim omnino extinguit: id facit magis dulce ac dilutum, utpote humidum: ueruntamen ſua dulcedine nonnihil labefactat, nec tamen ſufficienter uentrem ſuperiorē prouocat: proinde acre adijcit, id enim ſtomachum excitat, quemadmodum id quod ſalſum eſt inteſtina. nam ambo, hoc inteſtina, illud ſtomachum uellicat, & quaſi expulſionis admonet. Fortè hoc uidebitur*

pugnare cum eo quod ſequitur, ubi dicit quòd meracius oportet præbibere, quòd acria uidentur calidiora: niſi fortè uelimus dicere, alia eſſe meraca, alia acria, & uehementer calida. & id quoq; mihi uidetur: nam meracum appellamus, cuius ſubſtantia tota uino turget. Atqui interim ſunt quædam, utputa apud nos marina, egregiè acria, & tamen parum uinoſa. hæc ſunt quæ ſupra alios commentatores auſi ſumus, neq; timemus ne cum ueteribus à Galeno diuinationis arguamur: nam uidentur mihi hæc ueriſimilem coniecturam habere. Acria. Vinoſa

Qui uomere bis in menſe uult, melius ſibi conſulet, ſi biduo continuarit, quàm ſi poſt quadrageſimum diem uomuerit.

MVLTVM abeſt Galenus ab illis, qui duos aut tres clyſteres uno die audent inijcere: aut qui ſolutiua decocta bis exhibent. nam re uera unica euacuatio ſatis eſt, niſi morbi præcipitatio urgeat, ut phlebotomiam ſimul cum medicamento uno eodéq; die expetat: at id rariſſimum eſt. ita & uomitum melius eſt repetere altera die, quàm eadem. quòd ſi exquiſite facta ſit, ſufficit repetere altero menſe aut quadrageſimo die. Multo minus licebit hac ratione Secund cuatio die mo

 ſemel

ſemel in menſe inebriari: nam nunc audiuimus medicationem multo ſecuriorem.

Qui poſt epulas uomere uolunt, uel quibus aluus aſtricta eſt, ijs omnibus die ſæpius varioſq; cibos eſſe, tum duplicia aut terna uina bibere expedit. Quibus uomitus non eſt utilis, uenter autem ſanus eſt, his cõtraria ſuperioribus conueniunt.

ietas & em in- ẽ & ſu- rẽ mo-

NON ſolum uarietas ciborum aut poculorum uomitum, ſed in quibuſdam pro uomitu deiectionẽ facit: nam quod uenter dedignatur, aut negligenter complectitur, nunc per uentrem ſuperiorem effertur, nunc per inferiorem delabitur. Hæc eſt cauſa, quare adiecit, Vel quibus aluus eſt aſtricta. ad utrunq; enim confert.

Pueris calida lauatio longo tempore apta eſt. Vinum dilutius neque omnino frigidum. Hoc autem exhibendum, quod uentrem minimè attollit, perturbatq;, & inflationes parit: quæ omnia conducunt ne conuulſionibus conflictentur, ſed maiores

iores coloratioresq́ꝫ fiant.

CALOREM ubiq; debemus ſeruare: humiditas alibi inutilis eſt: uerũ in pueris, quæ ex ætate eſt, ad incrementũ corporis conducit: neutram ergo qualitatem in pueris repræhendere conuenit, ſed potius ſeruare decet: ita neq; aquã quæ frigida eſt, neq; uinũ meracum, aut quod acre eſt, bibẽt, ſed dilutũ: hoc enim calidum utcũq; & humidũ eſt. Scio quòd Plato pueris omne uinũ interdixit: ſed ipſe illius uim & exceſſum timuit, atq; in lymphato, ut diximus, nulla eſt poteſtas quæ corpus puerorum exoluere poteſt: ſed quodammodo mediocre exiſtit: præſertim ſi & manifeſtã ipſius frigiditatẽ exuerit, quam ex penu cõcepit: ratione cuius neq; omnino frigidũ aſcripſit. Verum hoc uinum, ut omnia alia, quæ ex calido & frigido ſunt cõmixta, ut inflet, & præcordia ſuſpendat, maximè eſt idoneũ: qua ratione & uulgo dicitur, quòd aliquando uinũ lymphatũ magis inebriet quàm uinum purum: nam dum aqua ipſum in uentre remoratur, ſæpe magis caput ferit, quàm ſi paulo calidius eſſet: ſed ſtatim per corpus digeretur: non enim ea inebriant, quæ in corpus rapiuntur, ſed quæ in uentre mutata ad caput aſcendunt. Hac de cauſa à uino inflationem oportet tollere: hoc autem facilimè fiet, ſi multis antea horis lymphetur. Nam ita perturbationem foris patietur, quam intus

Vtraq; qu[alitas] in pu[eris] ſeruanda.

Plato.

Vinum ly[m]phatum a[li]quando m[a]gis ineb[riat] quàm me[ra]cum.

Vinum lo[n]go antea t[em]pore lym[phan]dum.

intus in corpore faceret. Multum ad hoc etiam con-feret optimam aquam, & quæ leuis eſt eligere, & quæ ex ſua natura facilè per corpus digeritur. Secus non ſolum eſt periculum ne pueri inflentur, ſed & conuellantur, tum in particularibus locis, tum in uniuerſo corpore ac forte epilepſia afficiantur. Nam quòd particulares conuulſiones ſæpe ex inflatione fiant, ex ijs patet qui parum ſobrij humi decumbūt: ſæpe enim illorum ſuræ contrahuntur. iam quòd epilepſia ex humore flatulento fiat, ſpuma indicat. Omitto quòd non tam ad epilepſiam, quàm reliquas conuulſiones admodum ſunt idonei, quia genus neruorum in ipſis admodum debile. Epilepſia quoq; uulgo puerilis morbus dicitur, hoc ergo modo pueri non ſolum ab omni detrimento aſſerentur, ſed illorum corpora in melius ac maius promouebuntur.

uulſionis iculum.

eri oportu conuulſio us.

Mulieribus ſiccior uictus ex uſu eſt. Etenim cibus ſiccus, potio mera cior, carne mollibus idonea eſt. Ad hæc ſecundis, & fœtui nutriendo potior eſt.

V T eſt illiberale uirum eſſe effœminatum, ita turpe eſt, mulierem eſſe uiraginem: uerum ut uiri ſæpe excedunt ſicco, ita mulieres humido: & quidem

ho

hoc quod ſupra ætatem & ſexum eſt, tanquam inutile oportet imminuere, ſiue idipſum ex natura, ſiue accidente acceſſerit. Inſigniter talis eſt in mulieribus conceptus: nam multas humiditates, præſertim primis menſibus, congerit. Hinc illa inconſueta faſtidia, aliquando etenim pica, quibus terram, carbones & ſimilia appetunt. Videte ergo nunc an non hæc humiditas caſtigatione eget. non poteſt autem iucundius caſtigari, quàm per cibum & potum ſicciorem. Proinde omiſſo Platone, qui mulieribus prægnantibus uinum interdixit, Hippocratem ſequimur, qui non ſolum uinum, ſed meracum præſertim in primis menſibus bibere conſulit: nec timemus ne conceptus offendatur: nam à matre multis modis concoctum eſt, & priuſquam ad fœtum perueniat, ſuam uim exuit: ueruntamen ſufficiens eſt ad humiditates illas exiccandas, quo fit ut reliquus ſanguis ad ſecundas quæ ſiccæ ſunt, ac ſiccum alimentum requirunt, ſit commodior. Hoc tamen lubenter Platoni concedimus, quòd nimio uſu præſertim admodum potentis uini, ferè matres fœtum ſuum in utero ſuo uitiant: nam quomodo alioqui hæ præ alijs tam imbecilles & ſtupidos parerent?

Humidi[tas] immodica [com]præhende[n]da in pręg[nan]tibus.

Hippocra[tes] aliter qu[am] Plato.

Vinum p[o]tens in p[ræ]gnātibus [pe]riculoſum

Qui corpus exercent, per hyemem currere

currere & colluctari debent. Aeſtate luctandum modice, currendum non eſt. In frigore multa ambulatio conuenit.

DICTIO clara eſt: non enim malum malo addendum eſt: & ipſa æſtas per ſe ſatis corpus conſumit: proinde cita ambulatio ac uehemens duntaxat hyemi conducit.

Qui curſu fatigantur, luctari debent: qui ex lucta fatigationem ſentiunt, his currendum eſt.

RVDIBVS magis placeret ſermo, qui in Aphoriſmis ſcriptus eſt, In omni corporis motu quies laborem ſoluit. forte etiam ij putabunt, quòd hic ſit illi contrarius: ſecus autē ſentient, qui in rebus exercitati ſunt: nā partes laſſæ & alibi quieſcunt, pulcherrimè tamen feriantur, ubi oppoſitæ exercentur: atqui luctæ exercent partes ſuperiores, curſus inferiores. Videte ergo an non elegāter ſcripſerit Hippocrates, quòd qui curſu fatigati ſunt, recreentur lucta, & econtrario. Verum quòd in commento Galenus Polybum dicat aſcripſiſſe cauſam, ego uehementer miror: nam nullā cauſam hic ipſe appoſuit. Apparet igitur Galeni tēpore plura adiecta fuiſſe.

[…]litur con[…] dictionis […]icio.

[…]detur ali[…]d deſide[…]

Quib-

Quibus exercitatis uentris pro-fluuia oboriuntur, & cruda deijciuntur, ijs exercitiorum pars tertia, ciborum dimidia prorſus demenda eſt. Quippe uenter eorũ copiam continẽdo non eſt. Ad hoc panem quàm maxime aſſum eſſe oportet: ex uino bibere, uerò minus q̃ modicè, ſed meracius. Sẽper autem poſt cibum conquieſcere, qui ſemel die tunc aſſumẽdus eſt. Hac enim ratione uentriculus ſibi commiſſa fouet mutatq́. Accidunt huiuſmodi profluuia potiſsimum denſa carne præditis, quũ carnem uorare cogantur. Nam uenæ dẽſiores alimenta non recipiunt. Atq; tales in eodem habitu diu ſubſiſtere non poſſunt, ſed in alterutram partem declinant.

GALENVS intelligit de exercitijs athleticis. Videtur poſſe referri ad alia exercitia: nã utrobiq; error accidere poteſt. Statũ enim eſt, quòd ante exercitiũ aut nullus debet ſumi cibus, aut admodũ paucus: Liberi poſitio

nam

nam grauiſsima tandem incommoda ſequuntur, qui frequenter à cibo exercitantur. Vnum nunc ex omnibus narrat, quòd aliquando profluuium ſequatur: puto diarrhœam intelligit, ubi cibus ex parte concoctus redditur: ergo qui ſibi uiuit, poſtea à tali exercitio importuno abſtinebit. Si tamen athleta fuerit, nec exercitium ſimpliciter omittere poſsit, ſaltem in parte remittet, cibum uerò pro dimidia parte ſubtrahet: nam ſi non ab omnibus incommodis aſſeratur, ſaltem profluuium cauebit, maximè ſi & potum imminuat, ſed meracius bibat: nam quo uinum eſt meracius, eo amplius exiccat. Idem & panis aſſus potius quàm ſimplex. Conuenit etiam hoc loco affatim bibere: nam contrà qui paulatim ac frequenter bibit, uentrem magis citat. Proinde, ut diximus, ſi quidem liber fuerit, poſt cibum omnino feriabitur: ſin autem athleta fuerit, quàm fieri poteſt longiſsimè à cibo exercebitur: quoniam ut ſomnus, ita ſecundo loco & quies maximè concoctionem adiuuat: nam motis nobis mouentur omnia quæ in nobis ſunt: quo fit ut exercitium cibum præcociter ad inteſtina deuoluat: atq; hactenus nulla difficultas: maxima uerò oritur in ijs, quæ ſequuntur, ubi hæc incommoda timet, præſertim illis qui denſa carne præditi ſunt, aut denſas uenas habent, & carnem uorant, utpote piſcibus difficiliorem.

aliȷ

us à ci- arrhœã

Athleta.

is aſſus m ſtrin

obſcu

alÿ pro denſa carne ac denſis uenis, duras legunt: nec ſolum id faciunt, ſed & ſuam commẽtationem adÿciunt. Galenus neutram fert, ſed utranq; communi quadam ratione redarguit, quia Polybus potius uentrem medicatur, quàm duritiem aut denſitatem. Eſt autem & hic & alibi commentum obſcurum, tum ratione interpretum, tum ratione autoris, ubi dicit, Porro quando ratione addita cui fidẽs &c. Vbi Galenus commentatorum temeritatem arguit iuxta hanc ſententiam: Si poſtquam ipſe autor aſcripſit rationem, iuxta quam perſuaſus ſtatuit, quæ ſtatuere uoluit, adhuc interpretibus aliqua dubitatio relinquatur, quid fiet ubi autor rationem omittit? Peccant ÿ interpretes, & in eo quòd tales deiectiones concoctas intelligunt, quas autor crudas enunciat: tanta eſt aliquando commentatorum temeritas. Proinde Galenus denſas mauult legere, appellat autem denſam carnem, quæ plurimum habet carnis, ratione cuius non facile perſpirat: ſic & uenas denſas quæ plurimum obruuntur ac implentur ſanguine, atq; id denſis naturis ferè euenit, utpote quæ parum preſpirant. In his iudicio Galeni, nunc cruda, nunc concocta quodam modo deÿciuntur ab exercitio: nã quia alia pars digeritur, reliqua melius concoquitur, pars alia ſuper hæc cruda deÿcitur. Sed non lubenter à Polybo recipit, quòd denſitas uenarum

Perple[xum] commẽt[um].

Ipſius co[m]menti, il[lu]ſtratio.

Inæqualita[s] multa.

rum iſtius fluxus cauſa exiſtit: nam ſi denſitatem aut duritiem corporis in cauſa putauit, his mederi debuit: at nunc contrà infelicitati uentris prouidit. Atque ego neſcio quàm ſit uehemens hæc accuſatio. non enim dixit quòd denſitas carnis horum cauſa extitit, ſed quòd denſa carne præditis iſta ferè contingant, ut qui carnem non admodùm poßint (quippe ſuillam) conficere, quæ plus habet humiditatis quàm caliditatis, cuius denſitas ſignum exiſtit. Iam uenarum denſitas aut plenitudo cauſa eſſe poteſt, ut profluuium magis ſequatur: non enim promptè in uenas plenas alimentum rapitur: quo fit ut uel partim per uentrem concoctum decernatur. Medetur autem nunc ſufficienter huic denſitati qui minus aſſumit. atq; ſic hactenus uidetur mihi commentum Galeni poſſe illuſtrari, ac Polybus excuſari. Sequens particula ex primo Aphoriſmorum ſumpta eſt, ubi de athletis dicitur, quòd non poſſunt eodem ſtatu perſiſtere, quo fit ut debeant uel in melius uel in peius euadere: quando uerò non poßint euadere in melius, neceſſum eſt ut incidant in deterius. credo ipſum idem uelle quod in ſequenti particula.

...us Ga- ...xorbi- ...cuſatio.

Hæc autem natura celeriter in u... tranq; partem uertitur, & huiuſmo... di co...

di corporum bonus habitus exiguo tempore uiget.

NON hic dicit, quòd habitus athletarum facilè uertitur in bonum uel malum: ſed quòd qui habent carnem denſam, necdum tamen in extremo ſcilicet conſiſtunt, facile in peius uel melius feſtiuent. Nam propter denſitatem facile in plenitudinem incidunt, & rurſum ex plenitudine in alium morbum.

Qui rariores cute ſunt, & hirſuti magis, carnis eſum ex facili admittunt: labores magis ſuſtinent, diúq; bono corporis ſtatu fruuntur.

CAETERIS paribus, facilius conficitur piſcis quàm caro: unde de piſcibus ſolet Galenus dicere, præſertim ſaxatilibus, quòd ſanguinem tenuẽ faciant, atq; ijs præſertim ſtudioſi uti ſolebant. caro maiori negocio conficitur, nec ab omnibus, ſed præſertim calidis & ſiccis, qui ſignificantur raritate & pilorum multitudine: argumento ſunt & ipſa animantia: nam leones, canes, cerui utpote animantia calida, uix alio quàm carne utuntur. Ita & in intemperaturis quo quiſq; eſt calidior, eo carnem magis appetit & conficit. Sed neque ij facile in plenitudinem incidunt: etenim illorum corpus per-

Caro difficilior cõcoctu quàm piſcis.

Diuerſorum animantiũ diuerſus uict⁹.

ſpirationi eſt magis idoneum: hoc eſt, quod dicit, illos bono diu corporis habitu frui.

Qui cibos poſtero die eructant, & præcordiȷs dolent, ȷs ueluti crudis adhuc cibis diutius dormiendum, nouum genus laboris ſubeundum eſt, uinum meracius largiúsque bibere oportet, cibis uti paucíſsimis. Quippe conſtat uentriculum imbecillitatis frigoríſque uitio ciborum copiam concoquere non poſſe.

QVORVM ructus manè ipſius cibi ſapore reddunt, ȷs ferè præcordia ſuſpenduntur, ac dolent quia cibus magis inflatur, quàm concoquitur: proinde concoctionem promouere oportet. atque ius nunc ponit aliquot compendia. Primum locum occupat ſomnus. Itaq; diutius dormiendum eſt, ſi licet donec perfecta fuerit concoctio utraq;: at iam dormire non licet, ſaltem quieſcendum eſt: nam & hoc ſecundo loco ad concoctionem confert. Proinde incertum uidetur, cur non ſimpliciter exercitium præcipiat, ſed maius requirat: hoc enim

Concoctionis compendia.

ap-

pparet ex uerbo,nouum,ſignificat. Certe Galenus id nimis obiter præterit: ſatis eſt ipſi quod exercitium incalfaciat:nec uidetur curare quod concoctio nem impedit.ob hanc cauſam ego mallem id de exer itio in ſequentibus diebus intelligere:aut poſtquam ibus duplici concoctione concoctus eſt:nam ut con octio huius cibi, ita & digeſtio illius maioribus iribus indiget: in hanc ergo rem conſulit exercium uehementius,in illam uerò ſomni tempus diurnius. Nam antiqua dignitas eſt,ſomnum concouere,uigilias uerò digerere.Et ne quid tale amplius ſequentibus committatur diebus,docti priori peculo,deinceps cibum imminuemus, & aliquid de no meraciore adijciemus: nam uinum ex ijs eſt uæ facilimè concoquuntur, & nutriunt. Fortè eò ferendum & quod de exercitio dixit.

Galeni di mulatio.

Dura expo tio.

Altera huius loci commẽtatio.

Qui ſiti premuntur, parcius e ent, minusq; laborabunt: uinum ilutum ſimul & perfrigidum bi ent.

SERMO apparet mihi clariſsimus:nam ſci s quòd ſitis prima cauſa eſt ſiccitas:ſecunda uerò iditas: at cibus ex natura ſua exiccat, & eo ma uehemens labor, uinum meracum: ergo cibo ab-

ſtinere, & quieti nonnihil indulgere oportet, ac pro meraco, diluto uti, atq; tali potius quàm aqua. Nam & alibi dicitur, quòd uinum lymphatum magis aliquando infrigidat, quàm aqua: etenim aqua ſæpe moratur in præcordijs, ſaltem ſegniter in corpus digeritur: at uinum ipſam digerit ac deducit. ſed neque ignaua hîc eſt aqua, ſed quaſi uinum à tergo impellit. Iam priuſquam aqua per ſe in corpus digeratur, ſæpe in præcordijs morata inflammatur, quo fit ut uel tandem dum per corpus digeritur, minus ipſas partes recreet, quæ in longinquo ſunt poſitæ, interdum etiam quodam modo inflammet. His rationibus melius ſitim extinguere uidetur uinum lymphatum, quàm aqua. Nec aliò apparet ſpectaſſe Galenus, cum in fine commenti dixit, quòd diluta potio ſumit ex uino præſidia, maximè autem non ſit ſolum dilutum, ſed præterea manifeſte frigidum, quale ex penu effertur, aut aqua ac niue refrigeratur.

…ubi uinū …phatū magis infrigi… quàm a…a.

…qua per ac…dēs aliquā… …magis in…ammat.

…Vinum dilu…um præclare …edat ſitim.

Quos dolores uiſcerum infeſtant uel ex labore, uel alia quadam ambulatione, ſine cibis recreandi ſunt modica potio conuenit, præſerti…

ea qu…

ea quæ urinam cieat, quo uenæ ex ui-
ſceribus prodeuntes, non diſten-
dantur. Nam hinc inflationes fe-
breſq; oriuntur.

LABOR immodicus ſæpe laßitudinem infert ipſis muſculis: aliquando etiam, ſed rarius, generat quandam grauitatem, ac tentionem in ipſis internis uiſceribus. euenit hoc, dum ſuccus ac ſanguis in illorum uenas paruas præcociter digeritur atque infarcitur: atque hic inflammationis ſecundæ periculum exiſtit, niſi talis humor extenuetur. Hoc autem maxime eueniet, ſi quidem cibo abſtinuerimus, ſed uinum tenue, ac quod urinam ciere poßit, biberimus. Eſt propemodum ſimilis dolor qui ſtatim à cibo exercitatis oritur in ſiniſtro latere, uulgus in ſplene putat. ſed nos huius cauſas explicuimus alibi. neque in ſplene, ſed duntaxat in inteſtinis conſiſtit, atque ex quadam inflatione oritur. magno illius rei argumento eſt, quòd non omnibus, ſed præſertim illis qui plura ſuperbiberint, euenit. Iam multi ſplenetici uiſi ſunt, ſed nemo unquam ſimilem dolorem huic paſſus eſt: neque etiam in eo loco tam facile diſſici poßit, atqui iſte ultro euaneſcit. Et quomodo

Laſsitu[do sim]plex.

Dolor i[n ſini]ſtro lat[ere à] cibo ex[ercita]tis ſæpe [orit]ur.

ergo quidam ſuſpicantur, quòd hac de cauſa curſoribus ſplen adimitur? Anilis eſt fabula.

Quibus morbi à cerebro naſcuntur, ſtupor caput primum occupat, urina ſæpe redditur, idem affectus qui in ſtillicidio, diebus nouem ita laborant: & ſi aqua uel muccus ex naribus uel auribus fluxerit, morbo liberantur, & à ſtillicidio quieſcunt. Vrinam uerò ſine moleſtia copioſam & albam reddunt. Ad uiginti dies etiam capitis dolor abit, intuentibus ſplendor ipſis obſcuratur. Porro qui colligere poteſt ſanitatem hominibus quouis precio æſtimari, ſciet ex ſua ipſius ſententia in morbis ferre præſidia.

GALENVS hanc ſententiam excindit, & ſuppo *merito. Nam neq; ſi diuines, eius rationem colliges. certum ergo eſt, quòd ab alio adiecta ſit. neque enim qui grauiter multa ſcribit, in alijs ridiculus erit. Igitur aut iniuria tranſcribentium locus eſt uitiatus,*

aut

aut aliquid omiſſum, quod & in pleriſq; alijs locis fieri ſolet. Forte à principio ſcriptum erat, in ueſica: ut ſic legatur, quibus à cerebro in ueſica morbi oriuntur, ſcilicet per conſenſum. Certe aliqua ratione hunc ſermonem excuſare liceret. Non enim quemuis morbum in cerebro ſequitur affectus in ueſica, ſed magnum. & forte quis contrà pugnabit, quòd oblæſa uirtute cerebri per aliquem affectum capitis citius offendentur partes longinquæ, quæ illinc uirtutem ſuam accipiunt, quàm propinquæ. atqui contrà res ſeſe habet: nam ſæpe caput dolet, & ſopore quodam tenetur, & tamen pes, ueſica, uenter fungitur ſuo officio. Nam pauca uirtus ad cohibēdum aluum, aut ueſicam ſufficit, neq; illa niſi per grauiores morbos intercipitur. grauis morbus eſt ſtupor, & ferè ſingulæ partes, quæ hinc deriuationem ſuſcipiunt, illi conſentiunt. Si quidem ergo ſtillicidium urinæ fiat, & ſtupor prius caput occupauit, non eſt ueriſimile quòd affectus ſedeat in ueſica, ſed in ipſo capite: proinde huc opertet dirigere ipſum remedium: & quia cerebrum uiſcus principale eſt, non ita diu illius magnitudo obtineri poteſt: ſed ut alij acuti in quatuordecim diebus ſubſidunt, ita hic ferè in nouem: & quod eſt mirabile, citius ſecundus deſinet affectus in ueſica, quàm primarius in cerebro: nam, ut diximus, ſecundi af-

Leuio iectur

In prim uiſceribu morbi ac

Secundu fectus de nit ante p mum.

fectus non niſi magnitudinem ſequuntur: proinde imminuta prioris magnitudine, deſinere incipiunt. Itaque circa nonum diem urina colligi incipiet, & affatim ſuo tempore excerni. Poſterioribus etiam diebus capitis grauitas ceſſabit. atque hactenus ferri ſermo poterat, tamen ſequentem locum,

uerſio. ubi dicitur, quòd ſplendor intuentibus obſcuratur: in principio poſitum oportuit, inter reliqua doloris capitis deſcrimina. Nouiſſima pars ſermo-

iorſen pars. nis Galeno omni ſuſpitione caret, & propterea certum eſt quòd poſtea ſit uitiata, idque in exemplaribus omnibus. Ecquid enim id eſt quod qui

m cer- poteſt colligere ſanitatem hominis multi precij eſſe, facile ſingulis morbis medebitur? prius enim omnes ſciunt, poſterius pauci intelligunt. omitto quòd Græca oratio, ut iacet, incongrua ſit. Proinde ego hunc locum ſic reſtituendum coniector: Porro qui colligere poteſt quid hominibus in ſa-

ſtitutio. nitate proprium, facile poterit ex ſua ipſius ſententia in morbis ferre præſidia: ut pro ἄξιον legamus ἴδιον, & ante ὑγιῆ nos interponamus ἐν, ut ſic dicatur ἐν τῇ ὑγιῇ: nam ſic & oratio erit congrua & ſententia idonea, uidelicet talis, qui cognitum habet quid huic naturæ proprium, quibus rebus ſolet iuuari & offendi, facile familiaribus malis ac le-

um Ty- uioribus diſcet occurrere. Huc ſpectabat Tybe-

rius

rius, dum nollet ſexagenarium manum porrigere medico. nam ſpatio temporis proprietatem naturæ ſuæ debebat diſcere. Vereor autem nunc ne non multi ex medicis, qui in precio habentur, propriam naturam ignorent. Et quid ergo alijs precor bene facient?

Supit dicor pſis.

*

FINIS.

Lugduni, apud Godefridum & Marcellum Beringos, fratres,

1548.

SINE

FRAVDE.